

Toulky

přepyšskou minulostí

XXVI.

PŘEPYŠSKÉ STOPY JOSEFA KOREJZE BLATINSKÉHO

Přepyšská minulost je nesporně bohatá. K tomuto tvrzení není třeba velkých důkazů. Stačí se projít s otevřenými očima po obci, nemyslet na chvíli na bolest zad nebo kloubů, na obsah nákupu, nebo na opravu porouchaného auta, ale přes četné památky i měnící se architekturu do té minulosti myšlenkami trochu nahlédnout. Člověkem, který se sukovitou holí, s torničkou, batůžkem, v dlouhém kabátu, a především s otevřenými očima, krácel po vsích širým krajem, byl Josef Korejz Blatinský. Tuto rázovitou postavu poutníka, malíře a národopisce připomněla letos v srpnu výstava v Panské míčovně opočenského zámku, skvěle připravená Jirkou Králíčkem ze spolku ABAKUS. Právě tento Jirkův počín byl pro mě inspirací, když jsem přemýšlel již o 26 tématu našich Toulek a také jeho jsem požádal o stručné přiblížení osobnosti Josefa Korejze Blatinského čtenářům.

JOSEF KOREJZ BLATINSKÝ

3. 5. 1909 Javornice - 28. 5. 1989 Rychnov nad Kněžnou

„Přišel jsem na svjet 3. kjetna 1909 za náramnýho poujetří v chaloupce na Rovině, kerá je součástí samoty Blatiny ve vobci Javornici, v moc hezkým koutě mezi lesama a s krásnou vyhlídkou na naše Orlický hory“.

Odtud jeho umělecký pseudonym. Od dětství toužil stát se malířem, ale matka vydělávala taktak na živobyті a měla pouze chalupu s kouskem pole. Hned po maturitě nastoupil proto Josef vojenskou službu na Slovensku. Po ní krátce vyučoval náboženství v Uhříněvsi. Po odjezdu do Prahy chodil do malířských kursů a pilně navštěvoval galerie, muzea a výstavy. Na řádné studium malby peníze neměl, a proto se po třech letech vrátil do rodné Javornice natrvalo. Velmi obdivoval přírodu a výtvořы lidských rukou. Každou volnou chvíli vášnivě kreslil a maloval vše kolem sebe. Začal se zajímat o lidovou kulturu a zájem postupně prohluboval, až se v jeho tvorbě stal tématem ústředním. Od počátků si kresby, skici, malby a záznamy čísloval (pouze kreseb bylo několik tisíc) a vedl si o nich podrobný přehled. Odkrývát pro jiné pramen poznání lidové tvorby rodné země ho nutil ke stálé činnosti.

28. května 1989 se na pohřeb Josefa Korejze Blatinského v rychnovském kostele sjeli lidé ze všech krajů země i z okolních států. A báječného – opravdu národního umělce – nepohřbíval nikdo jiný, nežli kardinál Tomášek.

Z životního veršování Josefa Korejze

*„Rozšírjuje se evropská móda,
svěrázu ubývá, je to velká škoda.
V muzeích ve truhlách ty památky spící,
zachycují tužkou svět mizějící...“*

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

Malá úvaha o stvoření obce

Jedním z nejnižších čísel popisných ve skicáři Josefa Korejze je dům číslo popisné 12. Dříve, než přejdu k dochovaným faktům historie tohoto domu, dovolím si laickou úvahu na několik otázek, které mě při pročitání starých dokumentů vyvstávaly. Jak se Přepychy asi v dávné minulosti postupně rozrůstaly? Proč jsou čísla domů řazena od fary (čp. 1) především jihozápadním směrem a postupují tzv. ulicí „Sáleckou“ k dolnímu konci vesnice?

Pro své neodborné odpovědi jsem použil „selský rozum“. Především dominantou každé české vesnice je kostel a fara, ke kterým se usedlosti přimykaly. U nás je to čp.2 (Šichanovi), čp. 3 (ENKO), čp.4 (Jedličkovo), čp.5 (Obecní úřad), čp.6 (Kyrálovi)...apod. Kostel byl také ve středověku tvrzí. Podívejte

se třeba u nás na podobu okenních výklenků, když stoupáte ke zvonici, připomínající střílny, nebo v kronice zmiňovanou tzv. strážní věž u vchodu do areálu kostela, nebo třeba na blízkou podzemní chodbu. Když hrozilo nebezpečí, bylo dobré žít v blízkosti kostela. Východní strana od kostela je do kopce a do kopce se lidem moc nechce. Na severní a východní straně byly od nepaměti lesy a křoviny. Zasahovalo sem také území různých panství (páni z Dobrušky, panství Opočenské a Častolovické). To omezovalo možnosti selských usedlostí, mít hned za chalupou polnosti. Na jihozápadě se krajina otevírá do Polabské roviny a polnosti mohou být „hned za humny“. Možná, že i tyto úvahy našich předků vedly k utváření podoby při osídlování Přepych.

Za následující údaje vlastníků, které uvedu u jednotlivých domů, vděčíme především trpělivému badateli, kronikáři, faráři Antonínu Flesarovi. Když v roce 1879 sepsal „Posloupnost na živnostech v Přepýších“, v úvodní poznámce napsal: „*Maje za to, že bude potomky Přepýšské někdy zajímati, kteří předkové na živnostech jejich seděli, sestavil jsem s velikým namáháním a s patrnými výlohami posloupnost hospodářů na živnostech zdejších. Všecko vypsáno a sestaveno z oněch původních, a sice: z purkrechtů, z kněh kšaftovních, sirotčích a pozemkových.*“ (Purkrechtem byl nazýván soupis „zákupního práva“ – něco jako dnes list vlastnictví. Kšaft byla závěť – Poznámka V. Z.) Cenným zdrojem informací pro následující pojednání jsou sčítací archy v roce 1921.

DŮM čp. 12 — dnes rodina Chudých

Ze skicáře Josefa Korejze Blatinského (čp.12, Pražákovi, 9/3/1966, Přepychy)

Dlouhá je historie tohoto domu i výčet jeho vlastníků, sahající do konce 16. století. V roce 1596 ho koupil od Petra Práška za 65 kop Jan Hlaváček, přepýšský rychtář. 1603 – Jakub Hlaváček. 1609 – Jiří Prášil. 1613 – Václav Městecský. 1651 – Jan mladší Městecský. 1697 – Václav Městecský, zanechal vdovu Dorotu, kterou pojal Jiří Řízek. 1701 – Jan Novák za 350 kop. 1724 – Jiří Novák za 334 kop. 1726 – Jan Novák od bratra Jiříka. 1746 – Jiří Novák po otci Janu. 1754 – Jan Němeček pojal dceru Jiřího Nováka Kateřinu. 1777 – Mikoláš Němeček od matky Kateřiny. Ten v roce 1784 a 1822 vyhořel. 1825 – Jiří Němeček, manželka Kateřina Samková z Vyhnanic. 1826 – Josef

Němeček. 1851 – Josef Němeček za 998 zlatých. 1858 – Dorota Schejbalová. 1864 – Josef a Ludmila Holancovi za 8300 zlatých. 1874 – Václav a Kateřina Kašparovi.

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

V polovině století dvacátého zde žili Hájkovi. Josef Hájek byl v roce 1905 zakládajícím členem Společnosti a záložního spolku a v roce 1907 se stal radním.

V roce 1919 Josef a Anna Hájkovi požádali při pozemkové reformě o parcelaci 30 arů a 63 m² na louce Panská.

Při sčítání lidu v roce 1921 zde žili: Josef Hájek, zemědělec, narozen 1865 v Přepychách; jeho manželka Anna Hájková, v domácnosti, narozena 1865 v Přepychách; jejich dcery Marie Hájková, v zemědělství, narozena 1892 v Přepychách; Františka Hájková, v zemědělství, narozena 1903 v Přepychách; Anežka Hájková, v zemědělství, narozena 1905 v Přepychách. Další historie až do dnešních dnů je spojena s rodinou Chudých.

Ze sbírky kronikáře Zdeňka Bahníka

Dnešní podoba čp. 12

DŮM čp. 29 — dnes rodina Ježkových

Ze skicáře Josefa Korejze Blatinského (čp.29, 9/3/1966, Přepychy)

Rovněž k tomuto domu nalezl Antonín Flesar kořeny až v 16. století. Před rokem 1587 vlastnil živnost Jan Ložek, koupenou po Janu Křížkovi za 35 kop českých. 1609 přejal živnost Petr Kříž za 100 kop. V roce 1618 ji doporučil ženě Anně a dceři Alžbětě. 1625 – Mikoláš Havlas od švagra Petra Kříže za 175 kop českých. 1651 – Matěj Havlas od otce Mikoláše Havlase za 320 kop míšenských. 1681 – Václav Havlas po Matěji Havlasovi, otci, za 250 kop míšenských. 1683 – Jiří Škop po Václavu Havlasovi za 300 kop míšenských. 1690 – Matěj Rohlena od Jiříka Škopa za 280 kop míšenských. Ten vystavěl na své roli za Horou chalupu č.32 v Záhornici pro syna Matouše Rohlena. 1727 – Jiří Rohlena od otce Matěje Rohleny za 300 kop. Zemřel 1740 bez

kšaftu. Zanechal dobytka: klisnu devítiletou za 15 zlatých, pětiletou za 25 zlatých, 3 krávy po 8 zlatých, dvouletý valach za 5 zlatých,

prasnice 1 zlatý 30 grošů a 3 ovce za 3 zlaté 30 grošů. Vdova Mariana. Děti: Kateřina, Jiří, Marijána. Pak hospodařila vdova. 1747 – Jiří

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

Rohlena po otci za 300 kop. Byl v Přepyších rychtářem. 1786 – Matěj Rohlena od matky Doroty v 300 kopách. 1823 – Josef Ehl za 1200 zlatých šajnů. (22 jiter 599°rolí, 1 jitra 640°lučin, 1 jitra 860°lesa prodáno do Záhornice k č.32 za 100 zlatých. 1848 – Václav Ehl přejal po Václavu Ehlovi za 2000 zlatých. 1859 – Václav Ježek a Kateřina Ehlová za 3000 zlatých.

Protože se v cenách nemovitostí vyskytují v průběhu historie různá platidla, uvedl perfekcionista Flesar ve svém soupisu i následující vysvětlení: „*Kopa grošů (poněvadž jich 60 na hřivnu se razilo) byla do polovice 17. století česká; od 1650 počítáno vůbec už na kopy míšenské. Od císaře Josefa II. už se všechny pozemky do kněh zapisovaly ve zlatých a tu počítána stopa na 1 zlatý 10 krejcarů staré měny, počítaje 60 krejcarů na zlatý.*“

Jsem trochu na pochybách, zda my laici dnes ještě tomuto převodu měn rozumíme, ale pro přesnost tuto poznámku badatelovu doslovně uvádím.

V domě č. 29 vypukl roku 1865

ohněn, který asi 45 čísel strávil. Událost s tímto ohněm je v dějinách obce natolik významná, že ji popíše rovněž slovy kroniky: „*Strašný požár zastihnul obec zdejší, když ohněn vyšel z živnosti Václava Ježka č. 29, a sice dle vši pravděpodobnosti neopatrností pasáka, který aby si mohl zakouřiti, na půdu zalezl. Požár šířil se způsobem strašným. Brzo uchvátil plamen na jedné straně živnost č. 27 Václava Horáka, č. 26 Jana Michálka, č. 25 Josefa Nováka, č. 24 Josefa Archleba, jakož i č. 22, 23, a 21 a z druhé strany ohořela výměničná chalupa u č. 32, stará hospoda č. 66, dále č. 65, 60, 61, a 62, u školy stodola č. 63, a pak celá ta strana, která leží podél cesty k Záhornicům, až na konec obce, vcelku 45 až 46 čísel.*“

K tomuto domu ještě jedna zajímavost. Dodnes mnozí z nás používají pro určení číselného přepyšského jména Ježek přídomek „ten Na Ehlově“. Mnohdy ani netušíme, že pochází od vlastníků tohoto domu z první poloviny 19. století.

Vlastnické vztahy od počátku minulého století ponechám na pří-

padné „pátrání“ majitelů. Mohu k tomu připojit jen informaci, že v roce 1921 (sčítání lidu) byl majitelem usedlosti Václav Ježek, který ji pronajímal rodině Boháčových. Bydlel zde Jan Boháč, nar. 1861 v Přepýchách, hospodařící na vlastním poli; jeho manželka Marie Boháčová, nar. 1884 v Ježkovicích, v domácnosti; jejich syn Jan, nar. 1902 v Přepýchách.

Na výměnku zde žila také Kateřina Kašparová, nar. 1842 v Ledcích, se svým vnukem Václavem Ježkem, nar. 14. 8. 1905 v Přepýchách. V době sčítání byl středoškolským žákem Hospodářské školy v Opočně. Po různých konzultacích se domnívám, že to byl otec Josefa Ježka, s kterým jsme my starší rádi poseděli, neboť patřil k „zakládajícím členům úterního seniorského bratrstva“.

Tak to vidíte, jdeme po stopách Josefa Korejze Blatinského, přes Antonína Flesara, sčítání lidu a jednoho domu, a dostali jsme se zase až k sousedskému hospodskému posezení. Ale nedivme se. Vždyť jsme Češi.

Ze sbírky kronikáře Zdeňka Bahníka

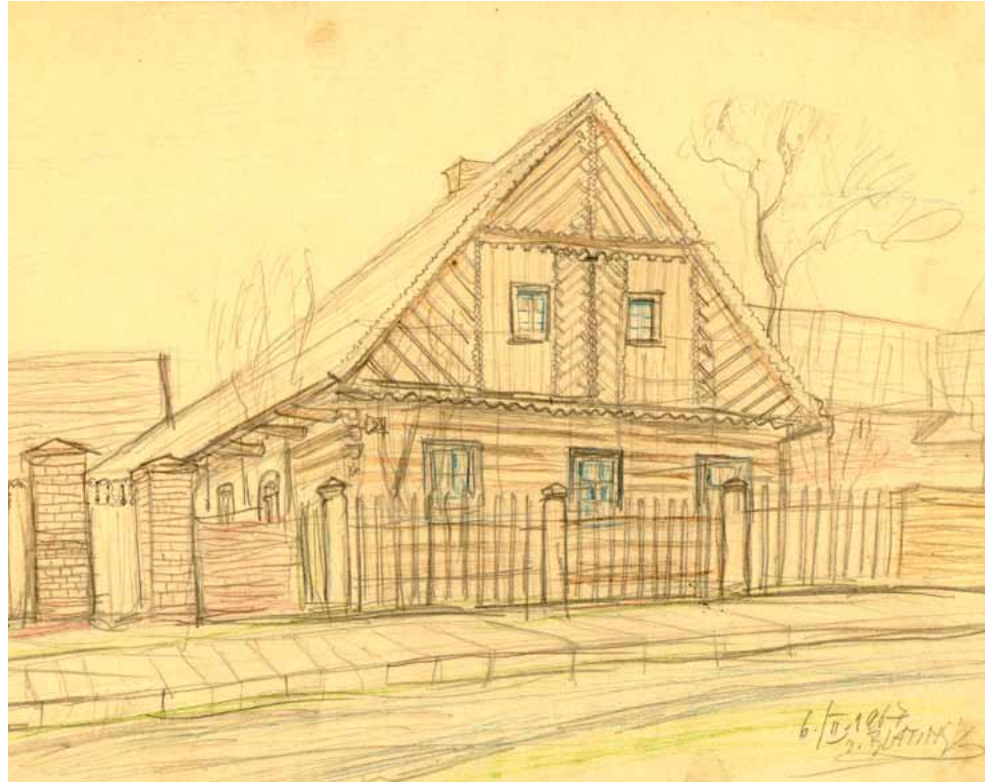
Dnešní podoba čp. 29

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

DŮM čp. 85 — dnes rodina Barvířových

Ze skicáře Josefa Korejze Blatinského č.85, 6/2/1967, Přepychy)

Na této usedlosti se dle záznamů vystřídaly pouze 2 rody. První zápis pochází z roku 1702, kdy živnost koupil Matěj Novotný za 140 kop a rod Novotných se zde vyskytuje dalších více jak 150 let. Až koncem 19. století se jako majitelé objevuje rod Volencových. (Bližší podrobnosti jsem bohužel nezjistil – poznámka V.Z.). K rodu Novotných jsou tyto postupné záznamy: rok 1737 – Jan Novotný od otce za 250 kop. V roce 1743 si jeho otec Matěj Novotný postavil výměnek. Jan měl děti Jana, Dorotu a Kateřinu; 1767 – Jiří Novotný od otce za 250 kop. Pole má Za horou a v Klíčích; 1802 – Matěj Novotný ujal živnost za 600 zlatých. Manželka Dorothea Bahníkova z č. 35. Výměra rolí 17 jiter 1476 sáhů, lučin 1 jitro 410 sáhů. Chalupu u živnosti dal Matěj dceři Kateřině i s rolí; 1831 – Jan Novotný za 800 zlatých.

Nevím, zda rod Volencových získal po roce 1879 stavení koupí nebo sňatkem. Rozhodně ale Volencovo hospodářství patřilo v Přepychách k těm rozsáhlejším. Svědčí o tom i to, že po vzniku republiky mělo hospodářství 2 čeledíny a 2 služky. Konkrétně zde žili: Jaroslav Volenec, nar. 1889 v Libranticích, jeho žena Anežka Volencová, nar. 1890 v Záhornici, čeledínové Jaroslav Jedomoch, nar. 1896 v Listnici (Rusko) a Josef Rachota, nar. 1904 v Merklavicích; služky Marie Pražáková, nar. 1894 v Ježkovicích a Růžena Hronská, nar. 1895 ve Valu.

Ze sbírky kronikáře Zdeňka Bahníka

Dnešní podoba čp. 85

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

DŮM čp. 89 — dnes Ivana Klíčová

Ze skicáře Josefa Korejze Blatinského č.89, 6/2/1967, Přepychy)

Z použitých kreseb a starých fotografií je dům čp. 89 jediný, který se nám do dnešních dnů zachoval v podobě z dob dávno minulých. Při záslužném zkrášlování naší obce se mnou nebude možná někdo souhlasit, ale já osobně bych tuto památku zachoval a občas sem přivedl třeba i školní děti. Vždyť před 150 lety vypadaly podobně téměř všechny usedlosti v Přepychách. Opočno má svůj Švamberg, Praha Zlatou uličku, tak proč by Přepychy neměly Příbylovu roubenku? A navíc, kontrast oživuje a vede k přemýšlení. Tak dosti filosofie a pojďme k historickému popisu vlastníků.

Nejstarším zapsaným vlastníkem domu č. 89 byl jakýsi Vencel, německé národnosti, který koupil stavení za 18 kop českých. Jeho syn Jiří Vencel ujal živnost v roce 1601 za 15

kop. Vdova po Jiřím Venclovi Ludmila se vdala za Havla Šlaňka a od nich koupil živnost v roce 1605 Jakub Turek, za 15 kop. Dále v r. 1615 – Jan Chalupník za 15 kop; 1622 – Jan Křištof za 15 kop míšenských; 1627 – Jakub Boukal za 15 kop; 1629 – Jan Matějček za 15 kop; 1630 – Jiří Beneš za 15 kop; 1671 – Jiří Havelka od Anny Vávrovny, vdovy neb dcery po Jiřím Benešovi za 30 kop; Jiří Havelka vyměnil si roli Za horou (Záhornice) a vystavil tam chalupu č. 11; 1690 – Matěj Vondra za 15 kop; 1692 – Samuel Kubíček za 19 kop;

Ze sbírky kronikáře Zdeňka Bahníka

Dnešní podoba čp. 89

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

1706 – Matěj Štolba za 29 kop; 1729 – Václav Novák za 29 kop; 1734 – Matěj Veverka za 20 kop; 1736 – Václav Bureš od vdovy po Matěji Veverkovi za 58 kop; 1740 – Pavel Šolín za 70 kop; 1745 – Jiří Šolín po otci Pavlovi za 60 kop; 1779 – Jiří Šolín po otci Jiřím za 60 kop; 1839 – Václav a Kateřina Potočkoví za 380 zlatých; 1868 – Václav a Dorota

Příbylovi za 800 zlatých; 1872 – Jan a Anna Příbylovi.

Na tomto výčtu vlastníků je pozoruhodné, jak v 17. a 18. století šla živnost tak říkajíc „z ruky do ruky“ a majitelé se velice rychle střídali. Možná to bylo i svým položením chalupy ve strmém kopci a také zde nebyla dnešní pohodlná cesta propokpanou Horou. Záhornice, jako

obec, v té době teprve vznikala.

V minulém století již usedlost patřila zcela rodu Příbylových. V roce 1921 při sčítání byl majitelem Jan Příbyl, narozený 1884 v Přepychách, jeho manželka Marie, nar. 1892 v Záhornici, jeho bratr Josef, nar. 1874 v Přepychách, syn Jan narozený 1914 a dcera Marie nar. 1919.

DŮM čp. 114 — dnes Macháčkovi

Ze skicáře Josefa Korejze Blatinského č.114, 9/3/1966, Jan Macháček, Přepychy – vlevo Jelenovi

Opět jedno z nejstarších míst osídlení Přepych. Některé kronikářské záznamy uvádějí, že v těchto místech mohla stávat původní fara a také roubenka, která sloužila pro prvotní náboženské vzdělávání dětí. Může jít i o dobu kolem roku 1355, kdy prokazatelně již stával i přepýšský kostel.

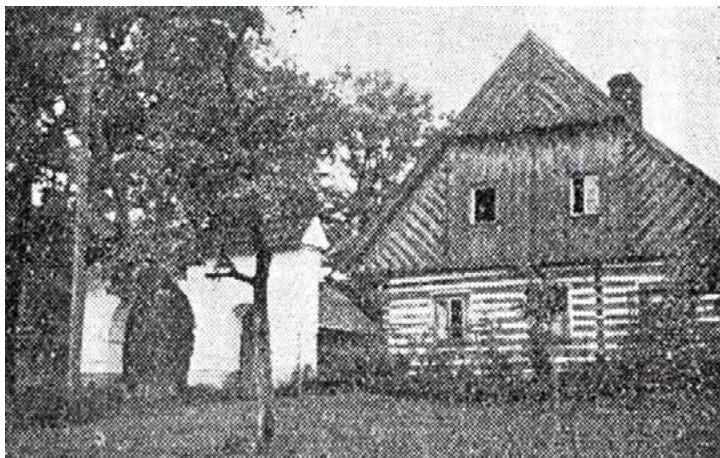
První písemnou zmínku o majiteli živnosti uvádí Antonín Flesar k roku 1577, kdy ji od jistého Havlíčka koupil Jan Buben. Po otci Janovi ji přebírá r. 1592 Václav Buben. Postupně následují: 1600 – Matouš Zvolský; 1619 – Jiří Šolín od domkaře Zvolského za 50 kop; 1622 – Abraham Švec za 50 kop českých; 1661 – Václav Novák od Abrahama Švece za 100 kop míšenských; 1698 – Jiří Novák od vdovy po Václavu Novákovi za 200 kop míšenských; 1751 – Matěj Hájek od vnuka Jiřího Nováka za 200 kop míšenských; 1791 – Jan Hájek od syna Matěje Hájka za 600 zlatých. Výměra 19 jiter 719 sáhů rolí, 1 jitra 1333 sáhů lučin a 15 jiter 688 sáhů lesa. Manželka Anna Špačková z Mokré. 1834 – Jan Vávra, šafář v Zárýbnici, pojav dceru Jana Hájka Kateřinu, koupil živnost za 800

zlatých. 1877 – František Vávra od otce za 6000 zlatých. Manželka Anna Kvasničkova, s níž také č. 82 dědil. (č. 82 je dnešní č. 96 dříve Růžena a Ivan Šabatovi – poznámka V.Z.). 1879 – Matěj Škalda, který měl za manželku dceru Františka Vávry Kateřinu, koupil jsouc vdovec též tuto živnost; 1880 –? Horák, zedník, za 8300 zlatých. Avšak les byl prodán knížeti a pole u Horky k č. 111 a 113.

V roce 1921 byla majitelkou domu č. 114 Marie Horáková, nar. 1863 v Záhornici, měla zde služebnou Marii Soukupovou, nar. 1871 ve Svitavách. V podnájmu zde žila rodina Pražákových – Josef, nar. 1873 v Olešnici; Anna, jeho manželka, nar. 1875 v Přepychách; dcera Anna, nar. 1903, dámská krejčová, pracující v závodě Anny Svobodové; synové Josef (1907), Jaroslav (1910), František (1914).

PŘEPYCHY ve skicáři Josefa Korejze Blatinského“

Ze sbírky kronikáře Zdeňka Bahníka

Dnešní podoba čp. 114

Začali jsme stopami Josefa Korejze Blatinského, který v šedesátých letech minulého století zachytil mizející čas, tvořící se podobu naší obce. Pro nás starší se to nezdá tak dávno, ale jeho skici jsou dokladem, jak rychle se svět mění.

Zatoulali jsme se i do dávné minulosti, kdy se na nové stavení šetřilo po krejcarech, kdy je děti od rodičů kupovaly v míšenských kopách nebo zlatých. Kdy se role, lučiny a lesy měřily na jitra a sáhy. To vše vytvářelo vztah lidí k místu, kde žili. S pomocí starých zápisů jsme několika dnešním majitelům přiblížili i původ jejich dnešního místa pro život. Snad ta cesta po stopách a do minulosti nebyla zbytečná.

Vladimír Zdeněk st.

